

KEŞMİR KRİZİNDE ZAMANLAMA VE KÜRESEL FAKTÖRLER

Mustafa Öztop

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Öztop, Mustafa. "Keşmir Krizinde Zamanlama ve Küresel Faktörler", 16.09.2019.

Analiz

Hindistan'ın, Keşmir'e ayrıcalık tanıyan anayasanın 370'inci maddesini 5 Ağustos'ta iptal ederek bölgenin özel statülü yapısını ortadan kaldırması ve Keşmir'i iki birlik toprağına ayırması ile ilgili tartışmalar sürüyor. Kararın ardından bölgede Hint güvenlik güçlerinin operasyonları ve sivil halk üzerindeki baskıları yoğunlaştı, bölgedeki tüm yerel partilerin yöneticileri ve üyeleri gözaltına alındı.

Cammu Keşmir, İngiltere'den bağımsızlığın kazanıldığı 1947'den bu yana kendi yasalarını çıkarabilen ayrıcalıklı bir konumdaydı. Bu özel statü, yabancıların bölgeye yerleşmesine ve mülk edinmesine izin vermeyen vatandaşlık yasasını da içeriyordu. Hindistan bölgesinde yaşayan Müslümanların 1947 yılında Pakistan adıyla bağımsız bir devlet kurmasından sonra, Keşmir bölgesinde başlayan anlaşmazlık günümüze kadar geldi.

Hindistan'ın 560 yerel devletinden biri olan Cammu ve Keşmir'de sorunun temeli, bölgede

yaşayan Hindu ve Müslümanların azınlıkta oldukları bazı yerlerde yönetimi ellerinde bulundurmasıydı; örneğin Pakistan devletinin kurulması esnasında Haydarabad ve Junagadh merkezlerinde halkın çoğunluğu Hindu, yönetim ise Müslüman'dı. Keşmir'de ise, halkın çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen yönetim Hinduların elindeydi. Keşmir meselesi ilerleyen süreçte Pakistan ve Hindistan arasında büyük bir sorun hâlini aldı ve 1947, 1965 ve 1999 yıllarında savaşlara kadar varan gerilimlere sebep oldu.

Keşmir'de 2014 yılında yapılan seçimlerde Hindu milliyetçisi olan Bharatiya Janata Partisi (BJP) 87 sandalyeli mecliste 25 sandalye kazanarak ilk defa çoğunluğu elde etti.¹ Böylece BJP, Müslümanların yoğun olduğu mecliste 28 sandalyeye sahip Keşmir Halkın Demokratik Partisi'nin (PDP) ardından en çok sandalyeye sahip ikinci parti oldu. Bunun sonucunda yeni hükümet, PDP-BJP koalisyonu ile kuruldu.

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Aslında Keşmir konusunda yaşanan problem, daha öncesinde İngiltere'nin hâkimiyetinde kalmış birçok bölgedeki siyasi krizlerin bir benzeri olarak görülmektedir.² Zira İngilizler çekildikleri birçok bölgede etnisiteye, dine, mezhebe veya coğrafyaya dayanan sorunlar bırakmıştır; Filistin, Keşmir, Kıbrıs, Hong Kong ve Sudan bugün hâlen İngilizlerden miras kalan sorunlarla mücadele etmektedir.

Küresel Çekişmenin Keşmir İzdüşümü

Altın, zümrüt ve yakut madenleri açısından önemli yer altı zenginliklerine sahip olan ve Himalaya Dağları'nın eteklerinde bereketli tarım arazileriyle "cennet vadi" adını alan Keşmir, tarihte hep çıkar çatışmaları arasında kalmıştır. Bu çatışmalardan en büyük zararı da her zaman bölge halkı görmüştür. Bugün yaşanan son kriz, her ne kadar Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin bireysel bir kararı ve iç politik gerekçelerle alınmış gibi görünse de aslında bölgesel ve küresel rekabetle bağlantılı boyutları çok daha dikkat çekicidir.

Tarihsel olarak Birleşmiş Milletler'in (BM) daha önce plebisit kararı almasına rağmen Hindistan yönetiminin Müslüman çoğunluktan dolayı plebisiti uygulamaya geçirmemesi, sorunun temelini oluşturmaktadır. Aslında Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması sürecinde Keşmir'in de Müslüman nüfusu ve coğrafi bütünlüğü açısından Pakistan sınırları içerisinde kalması bekleniyordu. Ancak her ne kadar Keşmir'in Pakistan sınırları içerisinde kalmasının bir zemini olsa da Hindu yöneticiler, İngilizlerin verdiği destekle kendi lehlerine bir statüko oluşturdu.³

Bu bağlamda Keşmir'de anlaşmazlığın şu günlerde tekrar tırmanışında küresel aktörlerin tavırlarının önemi üzerinde durmak gerekir. Keşmir'de Hindistan'ın baskıcı tutumunun sertleşmesinde ABD'nin Çin'i çevreleme veya ekonomik olarak engelleme stratejisinin etkisi olduğu değerlendirilebilir; çünkü Çin, Keşmir konusunda Pakistan'ın görüşlerine daha yakın görünmektedir.

Öte yanda Keşmir'in tarihsel süreçte BM'nin en eski meselelerinden biri olması ve son dönemde Modi ile İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu arasındaki ilişkilerin gelişimi, Keşmir'in "İkinci Filistin" olarak yorumlanmasını getirmiş ve Pakistan'a karşı bir İsrail hamlesi olarak da değerlendirilmiştir. Zira Hindistan'ın baskıcı uygulamalarının İsrail'in Filistin politikaları ile benzerlik göstermesi rastlantı olmasa gerek.

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin reklam yüzü olarak değerlendirilen hattın Keşmir'den geçmesi, önemli bir ortaklık kurmuş olan Pakistan ve Çin arasındaki ilişkilerin kuvvetlenmesi ihtimalini güçlendirmektedir.⁴ ABD-Çin ticaret savaşları olarak yansıyan gerilimde, ABD'nin ilk etapta mevcut hegemonyasını kullanarak Çin'in hareket kabiliyetini azaltacak adımlar attığı görülmektedir. Nitekim ABD'nin tüm bölgesel krizlerde Çin'i sıkıştırma taktiklerinden biri, doğrudan Pekin yönetimi yerine bölgesel müttefiklerini zora sokarak Çin'in elini zayıflatmaktadır. Bu yönüyle Pakistan ve İran üzerinde son aylarda artan ABD baskılarının bir boyutunu da Çin'e yönelik bu strateji oluşturmaktadır. Benzer biçimde Hong Kong'da süre giden sorunun daha da büyümesi ve "Yükselen Çin" imajına zarar verilmesi için dışarıdan özel bir çaba gösterildiği görülmektedir.

Tabii ki meselenin bir diğer önemli ayağını, ABD'nin doğrudan Keşmir'e ilişkin tutumu oluşturmaktadır. Şu ana kadar yaşanan süreçte, Trump'ın görünür hâle gelen bir sorunun çözümü için ABD'nin çıkarları doğrultusunda

Keşmir konusunda yaşanan problem, daha öncesinde İngiltere'nin hâkimiyetinde kalmış birçok bölgedeki siyasi krizlerin bir benzeri olarak görülmektedir.

çözüm önerileri sunduğu, bu önerilerin kabul edilmemesi durumunda değişik yaptırımları hemen devreye soktuğu görülmektedir. Bu anlamda ABD müttefiki Hindistan tarafından yeniden alevlendirilen Keşmir sorunu, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir hattını da sorunlu hâle getirmiştir. Bundan sonra, Trump'ın ne gibi çözüm önerileri dayatacağı daha iyi görülecektir.

Trump'ın Keşmir'de arabuluculuk söylemlerine rağmen belirgin bir tutum sergilemekten uzak tavrı akıllarda bazı soru işaretlerine sebep olmaktadır. Tüm bu belirsizlik içinde, krizi fırsata çevirmek isteyen lobilerin dillendirdiği bir diğer gündem maddesi de Pakistan'ın İsrail'i tanıması söylentileridir.⁵ Bu söylentiler Trump-Netanyahu-Modi iş birliği perspektifinden okunduğunda, Pakistan'la ilgili başka hesapların da bu sayede görülmesine yarayacak bir arayış içinde olduğu düşünülmektedir.⁶

Yani Keşmir meselesi üzerinden, Pakistan'ın Hindistan karşısında Batılı güçleri yanına çekerek stratejik denge kurmak için İsrail'i tanımaya âdeta mahkûm edilmek istenmesi, Trump rejiminin bir kurnazlığı olabilir. Pakistan'da hâlihazırda böyle bir senaryonun gerçekleşme ihtimali düşük görünse de Batı'daki ve Körfez'deki Arap ülkelerinde çalışan İsrail lobisinin boş durmadığı muhakkaktır.

Keşmir Müslümanlarının kendi haklarını korumak ve dinlerini yaşamak adına yarım asırdan uzun bir süredir verdiği mücadele gerçekten önemlidir. İlginçtir, Charlie Hebdo saldırısı sonrasında birçok Müslüman ülkeden olaylara ve oluşturulmaya çalışılan İslamofobiye karşı yeterince ses çıkmazken; Keşmirli Müslümanlar protesto gösterileri

düzenlemiş ve Hindistan yönetimin baskılarına maruz kalmalarına rağmen seslerini duyurmayı başarmıştı.⁷

Bütün bu olan bitenlerle birlikte her türlü sıkıntıya, baskıya karşı dinlerini yaşamaya ve haklarını korumaya çalışan Keşmir halkının haklarının gasp edilmesine dünya ve İslam ülkeleri sessiz kalmamalıdır. Evet, BM bugüne kadar Keşmir'de çözüm üretmekte yetersiz kalmıştır ancak en azından Hindistan'ın bölgeyi ateşe atan girişimini engellemek için şu aşamada daha aktif bir rol alabilir.

Keşmir meselesinde gerçekçi bir çözüm için BM'nin daha önce aldığı karar doğrultusunda özgür ve demokratik bir plebisit yapılarak Keşmir'in statüsü Keşmirli tarafından belirlenmelidir. Tabii ki, ikinci Filistin olarak nitelenen Keşmir'de çözüm kolay görünmemektedir ancak öncelikle Hindistan ve Pakistan'ın Keşmir'de uygulanabilir bir çözüm için arabulucularla birlikte çözüm arayışı içinde olmaları sağlanmalıdır. Burada arabulucuların arabozucular olmaması için de gerekli adımların atılması son derece önemlidir.

Sorunun bugüne kadar devam etmesinin sebeplerinden biri, Pakistan veya Hindistan'ı bölgede kendi destekçisi olarak görmek isteyen güçlerin buradaki çözümsüzlüğü kullanmalarıdır. Ayrıca iki ülkenin nükleer kapasitesi ve geçtiğimiz aylarda yaşanan çatışma zemininin de gösterdiği üzere, iki ülke arasındaki gerilimin hızlı artma kapasitesi, sadece bölgede değil küresel çapta da ciddi tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle Keşmir meselesi, iki taraflı görünen küresel bir kriz potansiyeli olmayı sürdürecektir.

Sonnotlar

¹ <https://www.dunyabulteni.net/asya/kesmirde-secimin-galibi-musulmanlar-h317744.html>

² <https://foreignpolicy.com/2019/08/13/the-world-is-reaping-the-chaos-the-british-empire-sowed/>

³ Dünya Bülteni Araştırma Masası, İslam Dünyasının İkinci Filistin'i: Keşmir.

⁴ <http://bogaziciasya.com/kusak-ve-yol-girisimi-kesmir-sorunu/>

⁵ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-is-pakistan-preparing-to-recognize-israel-1.7773360>

⁶ <https://www.timeturk.com/hindistan-altinda-kesmir-israil-altinda-filistin-gibi/haber-1173195>

⁷ <https://www.dunyabulteni.net/asya/kesmirdeki-charlie-hebdo-eylemlerine-mudahale-h320427.html>

